

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษามีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในโลกยุคใหม่นั้น ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ (อาร์ง จันทวานิช และไพบูลย์ แจ่มพงษ์. 2542 : 2) และการศึกษาีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาที่มีคุณภาพจึงเป็นความจำเป็นของทุกสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2541 : 3) เป้าหมายการศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ ความเป็นคนดี เพื่อจะช่วยให้ตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2537 : 5) การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่างๆในสังคมได้ การศึกษาจึงมีความสำคัญสูงสุดในการสร้างชาติ (สุรัฐ ศิลปอนันต์. 2542 : 9)

ในการพัฒนาการศึกษาของชาตินั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้านด้วยกัน องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการศึกษา คือ หลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2538 : 21) เช่นเดียวกับ สุมิตร คุณานุกร (2523 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตาม จะไม่สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา โรงเรียนนั้นเป็นองค์การที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมทุกสังคม จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่ดูแลการศึกษาของเยาวชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนนั้นๆ โดยตรง ภารกิจหลักที่สำคัญของโรงเรียนคือ “การพัฒนาเยาวชนหรือการพัฒนาคน ให้เป็นคนทั้งคนที่สมบูรณ์” ในการดำเนินงานการศึกษาของโรงเรียนนั้น โดยหลักการศึกษาหรือโดยหลักศึกษาศาสตร์แล้ว มิได้เป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนแต่อย่างใด หากใช้หลักสูตรเป็นเครื่องกำกับความคิดในการทำงาน และใช้กำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียน หลักศึกษาศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า แผนที่ทำงานในการพัฒนาคน (Human development) ตามระบบโรงเรียนนั้นคือ “หลักสูตร” (อุทัย บุญประเสริฐ. 2540 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 38-39) ที่กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย และหลักสูตรเปรียบเสมือนแบบแปลนสำหรับการจัดการเรียนการสอน

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีศักยภาพ ปรับตนเองให้ทันต่อสภาวะการณ์ต่างๆให้สามารถพึ่งตนเอง พัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมได้นั้นต้องขึ้นอยู่กับระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้านด้วยกันและองค์ประกอบ

ที่สำคัญที่สุดคือหลักสูตร (วาสนา เพิ่มพูน. 2543 : 1) หลักสูตรเป็นทั้งเครื่องชี้นำและกรอบ หรือแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรได้รวมเอาจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และมวลประสบการณ์ทั้งหลายเข้าไว้ด้วยกัน จึงนับได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ดังที่ จำเนียร ศิลปวานิช (2538 : 9) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา และถือว่าหลักสูตรเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะหลักสูตรจะกำหนดทิศทางของการศึกษาไทย ในการที่จะให้ความรู้ ถ่ายทอด วัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ การปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และการเสริมสร้างความเจริญเติบโตแก่ผู้เรียนให้พัฒนาไปทุกๆด้าน

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆขององค์การจะสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้นขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในด้านการศึกษา นั้น หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ดังนั้นการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี การบริหารจัดการหลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหาร

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทำให้สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรใช้เอง จำนวน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกรมวิชาการได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรไว้จำนวน 7 ภารกิจ (กรมวิชาการ. 2545 : 7 – 12) ดังนี้

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล
- ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร
- ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมนั้น ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประมาณ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สำหรับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น ให้จัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา โดยให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาใช้เองได้

วิชาอิสลามศึกษานั้น เริ่มมีการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 โดยกระทรวงศึกษาธิการให้มีการสอนในโรงเรียนประชาบาลในเขตการศึกษา 2 และได้มีการปรับปรุงหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามเกินร้อยละ 50 สำหรับในปัจจุบันนั้น ให้จัดการเรียน

การสอนอิสลามศึกษาได้ ถึงแม้ว่าจะมีนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ถึงร้อยละ 50 ก็ตาม เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการปลูกฝังเรื่องศาสนาที่ตนเองนับถือ และนำไปใช้ในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ซึ่งขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก โดยมีมัสยิดซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา จำนวน 59 แห่ง มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 30 โรงเรียนที่มีชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว จำนวน 21 โรงเรียน ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 21 โรงเรียน ที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ประกอบการพิจารณา ปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 มีการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาอย่างไร
2. การบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร
3. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 มีแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จะทำให้ได้ข้อมูลและแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 21 โรงเรียน ที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

- 2.1 การบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา
- 2.2 ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา
- 2.3 แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารจัดการ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา การบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา จำนวน 21 โรงเรียน โดยผู้วิจัยใช้แนวทางการจัดการหลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 7 - 12) เป็นหลัก และงานวิจัยของ สศิธร คคชาคร รัชชัย นาจำปา และสมมาศ ทองร่วง เป็นส่วนประกอบในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. การบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา
 - ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
 - ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา
 - ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา
 - ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา
 - ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลหลักสูตรอิสลามศึกษา
 - ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
อิสลามศึกษา

2. ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
อิสลามศึกษา

3. แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
อิสลามศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง หลักสูตรสถานศึกษาในสาระที่ 1 : ศาสนา
ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นองค์ความรู้ซึ่งเป็นสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม สำหรับสถานศึกษาที่มีผู้เรียนนับถือศาสนาอิสลาม

2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อใช้
จัดให้มีการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาสำหรับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามแทนวิชา
พระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในสาระที่ 1 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3. การบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การจัดระบบให้สมาชิกในองค์การ
สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของ

หลักสูตรอิสลามศึกษา ได้แก่ ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา และภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร วัดได้จากแบบสัมภาษณ์ว่าได้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ มีปัญหาหรือไม่มีปัญหา และมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

4. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมในการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการสร้างตระหนักรู้ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

5. การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การจัดทำแนวปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามศึกษา โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของการจัดการศึกษา กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดทำโครงสร้างของหลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ กำหนดการวัดผลประเมินผลและบริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และบุคลากร

6. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดแนวทางในการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ได้แก่ การวางแผนในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ วางแผนในการจัดหา เลือกรู้ ทำและพัฒนาสื่อ วางแผนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ วางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วางแผนในการวัดผลประเมินผล วางแผนในการแนะแนว วางแผนในการส่งเสริมการวิจัย และวางแผนในการนิเทศ กำกับ ติดตาม

7. การดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ การจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายใน การจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอก และการจัดให้มีการรายงานผลการเรียนรู้ต่อชุมชน

8. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา

9. การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการสรุปผลการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา และเขียนรายงาน

10. การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การนำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

11. ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง อุปสรรค หรือข้อขัดข้องในการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ของสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา

12. แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง วิธีการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ของสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม
2. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการบริหารสถานศึกษาที่มีผู้เรียนนับถือศาสนาอิสลาม
3. ทำให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา